

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

**Ефективна
ЕКОНОМІКА**

Дніпропетровський державний
аграрно-економічний університет

Переглянути у форматі pdf

І. В. Корогод
ІНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ АКТИВІЗАЦІЇ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ

№ 11, 2015 [Назад](#) [Головна](#)

УДК 332.13

*I. В. Корогод,
здобувач, Чернігівський національний технологічний університет*

ІНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ АКТИВІЗАЦІЇ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ

*Iryna Korohod,
applicant, Chernihiv national university of technology*

INSTITUTIONAL FOUNDATIONS OF BUSINESS ACTIVITY IN TERMS OF POWERS DECENTRALIZATION

У статті проаналізовано зміст, складові та сучасний стан інституційного середовища підприємництва. Розглянуто основні функції інституцій України та зарубіжжя, які реалізують політику у сфері малого бізнесу на сучасному етапі. Запропоновані пріоритетні напрями удосконалення нормативно-правової бази у сфері підприємництва, які сприятимуть активізації підприємницької діяльності та економічному зростанню регіонів і України в цілому. Крім того, обґрунтовано створення в регіонах Агенцій розвитку підприємництва, метою функціонування яких стане надання багатопрофільної та висококваліфікованої інформаційної та ресурсної підтримки суб'єктам господарювання.

The article analyses the content and components and current state of the entrepreneurship institutional environment. Described the main functions of national and foreign institutions that implement policies in small business today. Proposed priority areas for improvement of the legal base that promote business activity and economic growth of regions and Ukraine as a whole. In addition, reasonably create regional business development agencies, which will be the objective of providing a multidisciplinary and highly informational and resource support to business entities.

Ключові слова: *інституційне середовище, інститути, інституції, дерегуляція, розвиток підприємництва, децентралізація, Агенція розвитку підприємництва.*

Key words: *institutional environment, institutions, deregulation, business development, decentralization, the Agency for Enterprise Development.*

Постановка проблеми. Основною метою, реалізації Стратегії сталого розвитку «Україна-2020» є забезпечення в державі європейських стандартів життя та вихід України на провідні позиції у світі. Одним із напрямів досягнення зазначеного є дерегуляція та розвиток підприємництва, яке має на меті створення сприятливого середовища для ведення бізнесу, розвитку малого і середнього підприємництва, залучення інвестицій, спрощення міжнародної торгівлі та підвищення ефективності ринку праці [1].

Досвід показує, що при наявності дієвого інституційного середовища в масштабах держави, саме на регіональному рівні можна досягти синергійного ефекту та високих результатів від діяльності сфери малого бізнесу. Тому, потреба пошуку нових форм реалізації підприємницького потенціалу, низький рівень інвестиційного забезпечення регіону та наявність різноманітних стримуючих факторів обумовлюють необхідність вдосконалення існуючого інституційного середовища.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню інституційних засад бізнесу присвячені праці багатьох вітчизняних учених, серед яких: М.П. Бутко, З.С. Варналій, Л.І. Воротіна, В.М. Геєць, З.В. Герасимчук, В.І. Захарченко, М.І. Мельник, В.М. Оніщенко, Т.В. Пєпа, Л.Г. Чернюк, Г. Чумаченко. Однак науковцями недостатньо вивчене питання удосконалення інституційного середовища бізнесу саме в умовах децентралізації.

Формулювання цілей статті. Метою даної роботи є дослідження сучасного інституційного середовища підприємництва та запропонування напрямів щодо його удосконалення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Узагальнення результатів сучасних досліджень у сфері підприємництва свідчить, що якість інституційного середовища суттєво впливає на конкурентоспроможність суб'єктів господарювання, позначається на інвестиційних рішеннях та організації виробництва, а також впливає на економічне зростання.

Інституційне середовище визначається правовою й адміністративною інфраструктурою, у межах якої приватні підприємці, компанії і уряд взаємодіють з метою створення добробуту нації [2, с. 13].

В широкому розумінні інституційне середовище – це сукупність інститутів та інституцій [4, с. 25]. Під інститутами розуміється історично сформовані норми і правила суспільної поведінки, які виражаються через набір законів, нормативів, обмежень, які є обов'язковими для виконання (формальний рівень), або через набір моральних установок, принципів суспільної поведінки, традицій тощо (неформальний рівень) [3, с. 44].

В той же час інституції – це формально чи неформально утворені установи, які визначають відповідні закони, правила та установки суспільної поведінки, а також забезпечують впорядкування діяльності певних груп населення [5, с. 31].

Інституції є вкрай важливими для підтримки й посилення нестабільного економічного зростання, враховуючи те, що держава відіграє більш значущу роль на міжнародному рівні для економік багатьох країн.

Значення інституцій не обмежується законодавчою базою. Ставлення уряду до ринків та свобод, а також ефективність його діяльності відіграють важливу роль: занадто великий апарат і бюрократія, надмірне держрегулювання, корупція, нечесність при складанні й виконанні держзамовлень, недостатність прозорості й надійності, нездатність надавати бізнесу необхідні послуги, політична залежність судової системи призводять до значних економічних витрат і уповільнюють процес розвитку [2, с. 13].

Взаємодіючи між собою, інститути та інституції забезпечують формування інституційного механізму, який являє собою систему взаємозв'язків між формальними та неформальними інститутами, а також інституціями, що сприяють узгодженню та коригуванню інтересів різних суспільних груп, координують сумісну діяльність на шляху досягнення задекларованих цілей розвитку і сфері підприємництва.

Незважаючи на те, що в економічній літературі увагу приділено переважно державним інституціям, приватні інституції також є важливим елементом процесу створення добробуту.

До основних державних інституцій, які нині реалізують політику у сфері малого бізнесу належать:

- Міністерство економічного розвитку та торгівлі. Основні функції, які реалізуються Міністерством полягають у формуванні державної політики з питань розвитку підприємництва, державної регуляторної політики, у сфері надання адміністративних послуг, ліцензування, нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності.

- Державна регуляторна служба, яка забезпечують реалізацію державної регуляторної політики.

- Український фонд підтримки підприємництва. Діяльність якого полягає в реалізації фінансово-кредитних механізмів підтримки суб'єктів підприємництва.

- Центри зайнятості. До їхніх функцій належать: забезпечення навчання осіб, що бажають розпочати власну справу та надання одноразової фінансової допомоги на започаткування бізнесу.

- Регіональні органи влади. Основна функція: провадження регіональної політики в сфері підприємництва, в т. ч. через реалізацію регіональних стратегій.

На сьогодні в Україні відсутня цілісна політика підтримки розвитку малого підприємництва, в тому числі майже відсутня фінансова підтримка. Сприяння розвитку малого бізнесу зазвичай здійснюється за залишковим принципом. Інституційна спроможність органів влади, відповідальних за розвиток підприємництва, є низькою. Також, спостерігається недостатня координація діяльності органів влади на національному рівні та регіональному рівнях.

З метою запровадження збалансованої державної політики в сфері розвитку та підтримки малого і середнього підприємництва, а також забезпечення ефективного використання державних коштів на його підтримку в переважній більшості країн існує розмежування державних органів за функціями на органи, що забезпечують реалізацію державної політики розвитку підприємництва, та органи, що забезпечують формування політики і здійснюють контроль за її реалізацією. Як приклад, в країнах ЄС державна політика розвитку підприємництва як правило, формується і контролюється центральним органом виконавчої влади у сфері економіки, а реалізація державної політики покладається на спеціально створені агентства розвитку підприємництва, підпорядковані цим міністерствам. Так, у Польщі формування політики у сфері підприємництва здійснює Міністерство економіки, а її реалізацію — Польське Агентство Розвитку Підприємництва. Зразком ефективної установи у США є Адміністрація Малого Бізнесу (SBA The US Small Business Administration).

Здійснивши свій геополітичний вибір в напрямку асоціації з країнами Європейського союзу, Україна взяла на себе зобов'язання щодо поліпшення умов ведення бізнесу і наближення до європейських стандартів у сфері розвитку та підтримки малого підприємництва через інкорпорацію принципів Акту з питань малого бізнесу для Європи. Тому на сьогодні необхідно розглянути питання щодо доцільності створення відокремленої інституції з підтримки розвитку малого і середнього підприємництва відповідно до європейської та світової практики – Агенції розвитку підприємництва.

Стратегією сталого розвитку «Україна-2020» визначено основні вектори руху, першочергові пріоритети та індикатори належних соціально-економічних, організаційних, політико-правових умов становлення та розвитку України. Так, за вектором відповідальності передбачено реалізувати децентралізацію та реформу державного управління, метою якої є відхід від централізованої моделі управління в державі, забезпечення спроможності місцевого самоврядування та побудова ефективної системи територіальної організації влади в Україні, реалізація у повній мірі положень Європейської хартії місцевого самоврядування, принципів субсидіарності, повсюдності і фінансової самодостатності місцевого самоврядування [1].

Як приклад, Державною фінансовою інспекцією України в 2015 році було проведено перевірку Українського фонду підтримки підприємництва, і було виявлено ряд порушень, серед яких надання фінансової державної підтримки суб'єктам малого підприємництва, які не мали права на її отримання; неналежний контроль цільового використання коштів державної фінансової підтримки, ефективності впровадження бізнес-планів та не забезпечення своєчасного повернення коштів. Загальна сума вказаних порушень становила близько 16 млн грн. Все це свідчить про недостатню ефективність реалізації державної політики в сфері підприємництва на центральному рівні. На нашу думку існує об'єктивна необхідність ліквідації Українського фонду підтримки підприємництва, з одночасною передачею його повноважень та кредитного портфелю на регіональний рівень – в новостворені Агенції розвитку підприємництва.

Головною метою створення Агенції розвитку підприємництва є забезпечення сталого розвитку та підвищення конкурентоспроможності регіону, активізації інноваційної діяльності суб'єктів підприємництва, а також розвиток сучасної виробничої та ринкової інфраструктури.

Агенція функціонуватиме на паритетних засадах між регіональними органами влади, представниками бізнесу і громадськістю, науковими та освітніми закладами, виступаючи координаційним центром, забезпечуватиме балансування інтересів суб'єктів підприємництва (рис.1). Метою функціонування Агенції має стати активна та професійна підтримка починаючих та діючих підприємців; створення умов для залучення потенційних інвесторів та партнерів; надання багатопрофільної та висококваліфікованої інформаційної та ресурсної підтримки суб'єктам господарювання тощо.

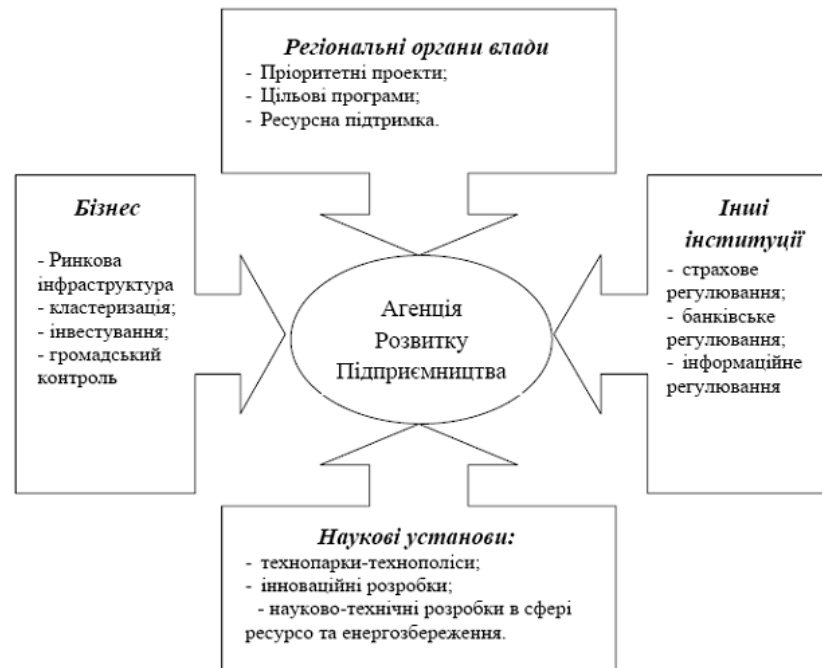

Рис. 1. Взаємодія основних суб'єктів сфери підприємництва

Зазначена інституція буде вирішувати наступні питання на регіональному рівні:

- надання фінансової кредитної та інвестиційної підтримки суб'єктам господарювання, зокрема мікрокредитування, гарантування кредитів;
- розробка, виконання та участь у проєктах технічної допомоги Україні з боку міжнародних організацій, допомога у створенні інвестиційних фондів, участь у інвестиційних програмах;

- надання консультативних послуг підприємствам з залучення іноземних інвестицій, кредитів;
- розробка для підприємств бізнес-планів, техніко-економічних обґрунтувань, програм організаційної та кадрової перебудови, інвестиційних проєктів; реєстрація підприємств "під ключ";

- створення фондів поворотної фінансової допомоги суб'єктам підприємницької діяльності, здійснення операційного управління та контролю за використанням позик;

- проведення консультативної, учбової та тренінгової діяльності;
- створення та підтримка функціонування інфраструктури підтримки підприємництва на регіональному рівні (бізнес-центри, бізнес-інкубатори, інноваційні бізнес-інкубатори, науково-технологічні центри, центри трансферу технологій, спеціалізовані інноваційні та інвестиційні фонди, лізингові компанії, консультативні центри);

- допомога в реалізації науково-технічних розробок, програмного забезпечення, впровадження "зелених" принципів підприємництва;
- здійснення рекламної та видавничої діяльності, проведення маркетингових досліджень
- організація та проведення виставок, презентацій, ділових зустрічей, семінарів, симпозіумів, конференцій, навчальних курсів;
- надання юридичних, консультативних, інжинірингових, інформаційних, аудиторських послуг; бухгалтерський та юридичний супровід;
- надання загальнотехнічної й організаційної підтримки підприємств (набір персоналу і фахівців, забезпечення нормативною документацією, координація зв'язків, доступ до офісної техніки, послуги бізнес-бібліотеки і т.д.);

- виробничо-технічна підтримка (підбір приміщень і устаткування, забезпечення господарчим інвентарем, матеріалами та інструментами, одержання ліцензій та дозволів) та ін.

Крім того, нагальним є удосконалення нормативно-правової бази у сфері підприємництва та його адаптація до положень Акта про Малий бізнес для Європи [7, с.19]. На нашу думку пріоритетними напрямками, що покликані вивільнити підприємницьку ініціативу та сприяти економічному зростанню регіонів та України є:

У сфері регуляторної політики:

1. Прийняти пакет законодавчих ініціатив, спрямованих на захист і розвиток економічної конкуренції, законних прав власників, протидію рейдерству, лібералізацію державного нагляду (контролю) тощо.
2. Привести регуляторну політику України у відповідність до стандартів Європейського Союзу та забезпечити неухильне додержання законодавства в сфері регуляторної політики на всіх рівнях.
3. Забезпечити конкурентність доступу до мереж і енергії для українських виробників, унеможливити зловживання монопольним становищем енергетичними компаніями.
4. Вжити заходів щодо оптимізації ведення Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців шляхом об'єднання його з Єдиним ліцензійним реєстром та Реєстром документів дозвільного характеру.

У сфері податкової та митної політики:

1. Прийняти законопроекти для радикальної лібералізації податкової системи, проведення податкової реформи, спрямованої на зниження фіскального тиску на фонд оплати праці, спрощення адміністрування податків та обов'язкових платежів, запровадження інвестиційних стимулів для нових виробництв та інтелектуально-містких видів діяльності, запровадження диференційованих моделей оподаткування для детінізації підприємницької діяльності тощо.
2. Звільнити від оподаткування реінвестування прибутку в реальному секторі економіки, а також усунути податкові та митні бар'єри для ввезення на митну територію України обладнання і устаткування виробничого призначення і комплектуючих до нього з метою реалізації інвестиційних проєктів з одночасним встановленням контролю за цільовим використанням такого обладнання.
3. Забезпечити прозоре та своєчасне відшкодування податку на додану вартість платникам, які мають право на автоматичне відшкодування.

4. Децентралізація передбачає передачу функцій з центрального рівня на регіональний рівень, та відповідне фінансування їх з місцевих бюджетів, тому нагальним постає зміна податкового законодавства в частині сплати податків суб'єктом підприємництва в бюджет територіальної громади, де він фактично здійснює діяльність, а не за місцем реєстрації.

У сфері кредитної політики:

1. Законодавчо передбачити використання частини отриманої Україною міжнародної фінансової допомоги на цілі кредитування сфери малого й середнього бізнесу реального сектору економіки.
2. Вдосконалити існуючі та передбачити альтернативні банківські і небанківські форми фінансування суб'єктів бізнесу реального сектору економіки.
3. Розробити та затвердити комплексну державну програму розвитку підприємництва для системного впорядкування принципів, механізмів та інструментів підтримки суб'єктів малого й середнього бізнесу.

У сфері експортної політики

1. Прийняти законопроект про забезпечення масштабної експортної експансії українських виробників шляхом страхування, гарантування та здешевлення кредитування експорту для допомоги виходу суб'єктів малого й середнього бізнесу реального сектору економіки на європейські та інші нові ринки.
2. Забезпечити належну популяризацію української продукції та виробників на міжнародній арені через активізацію діяльності торгових представництв, розгортання виставкової діяльності, реалізацію ефективних національних маркетингових програм тощо.
3. Сприяти створенню сучасних сертифікаційних центрів, акредитованих в ЄС, а також забезпечити інформаційний та юридичний супровід суб'єктів підприємницької діяльності у адаптації до умов торгівлі з європейськими країнами.

Висновки Підсумовуючи зазначене, можна стверджувати, що забезпечення розвитку підприємництва можливе лише в сприятливому інституційному середовищі. На жаль, нині в Україні існують реальні проблеми, які фактично перешкоджають функціонуванню суб'єктів підприємництва та не надають можливостей для їх подальшого розвитку.

Також, були запропоновані пріоритетні напрями удосконалення нормативно-правової бази у сфері підприємництва, які сприятимуть активізації підприємницької діяльності та досягненню сталого розвитку і України в цілому. З метою підвищення конкурентоспроможності регіону, активізації інноваційної діяльності суб'єктів підприємництва, а також розвиток сучасної виробничої та ринкової інфраструктури було запропоновано створення регіональної Агенції розвитку підприємництва.

Список використаної літератури.

1. Стратегія сталого розвитку „Україна-2020”: схвал. указом Президента України від 12.01.2015 № 5/15 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>
2. Звіт про конкурентоспроможність регіонів, 2013. – К. : Фонд «Ефективне Управління» за підтримки Всесвітнього економічного форуму, 2013. 340 с.
3. Складярець Д. В. Напрями удосконалення інституційного середовища формування та функціонування регіональних ринків продовольства / Д. В. Складярець // *Економіка. Менеджмент. Підприємництво*. - 2013. - № 25(1). - С. 42-53.
4. Петруня Ю.Є. Інституціональні чинники економічного розвитку / Ю.Є. Петруня, О.Ф. Івашина // *Економічна теорія*. – 2010. - № 4. – С. 24-31.
5. Норт Дуглас Институты, институциональные изменения и функционирование экономики \ Пер. с англ. А.Н. Нестеренко; предисл. и науч. Ред. Б.З. Мильнера. – М.: Фонд экономической книги «Начала», 1997. – 180 с.
6. Васильців Т.Г. Удосконалення інституційного середовища розвитку малого бізнесу в малих містах / Т. Г. Васильців // *Стратегічні пріоритети*, - 2009. - № 3 (12). - С. 184-190.
7. «Біла книга: політика розвитку малого та середнього підприємництва», 2015. – К.: Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Програми «Лідерство в економічному врядуванні» (USAID ЛЕВ), 2015. 32 с.

References.

1. The Prezident of Ukraine (2015), The Act of Ukraine “Strategy for Sustainable Development “Ukraine-2020”, available at: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/5/2015> (Accessed 12 January 2015).
2. Report on the Competitiveness of Regions, 2013. - K.: Foundation "Effective Management" supported by the World Economic Forum 2013. 340 p.
3. Sklyarets D.V. (2013) “Destinations improving the institutional environment of formation and functioning of regional food markets”. *Ekonomika. Management, Biznes*. vol 25, pp. 42-53.
4. Petrunya Y.E. (2010) “Institutional factors of economic development”. *Ekonomika*. vol 4. - pp. 24-31.
5. Douglas N (1997) *Institutes. Institutional Changed a functioning economy*, Beginning, RF.
6. Vasylytsiv T.G. (2009) “Improving institutional environment of small business in small towns” / T.G.Vasylytsiv // *Strategichni Priorytety*. vol 3, pp. 184-190.
7. *Bila knyha: polityka rozvytku malogo ta serednogo pidpryemnytstva* [“White Book: The Politics of Small and Medium Enterprises”] (2015). - K. : US Agency for International Development (USAID) under the “Leadership in economic governance» (USAID LION), Kyiv, Ukraine, 32 p.

Стаття надійшла до редакції 19.11.2015 р.

ТОВ "ДКС Центр"